

Осипенко К.В.

УДК 338.48(100)(045)

АНАЛІЗ СВІТОВОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Актуальність проблеми. Сучасна економічна наука дедалі частіше розглядає туризм як складну соціально – економічну систему. Міжнародний туризм – один із найважливіших напрямів усередині надання послуг. Розвиток міжнародної економіки й поліпшення добробуту людей сприяють підвищенню попиту на туристичні продукти і послуги та їх диференціацію. Це надало дослідженню розвитку теорії міжнародного туризму актуальності, наукового і практичного значення. Специфіка сьогоденної ситуації полягає у тому, що вже відбулося усвідомлення важливості розвитку туризму, як ефективного засобу значних валютних надходжень, створення нових робочих місць, стимулу для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури, потенційного об'єкту інвестування тощо. Розвиток світового туристичного ринку відбувається в тісній кореляції із зовнішніми глобальними процесами, які протікають у світовому господарстві, що вимагає постійного моніторингу їх впливу на тенденції. Адже, туризм є не тільки однією з форм людської життєдіяльності, але також і важливим суспільно-господарським явищем сучасного світу

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню особливостей та закономірностей розвитку світового ринку послуг значну увагу приділяють провідні вітчизняні науковці Азар В., Безносюк В., Козик В., Макогон Ю., Новицький В. та інші. Питанням розвитку міжнародного туристичного обміну присвячені праці вітчизняних та зарубіжних економістів Герасименка В., Гудзя П., Жукова М., Кадта Е., Кифяка В., Купера К., Левковської Л., Мілля Р., Моррісона А., Ткаченко Т., Чудновського О. Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання оцінки сучасних процесів, що відбуваються на світовому ринку туристичних послуг у сучасних умовах регіональної трансформації.

Мета роботи. Аналіз світових тенденцій міжнародного ринку туристичних послуг в умовах його регіональної трансформації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Найдинамічнішою складовою світового ринку послуг є туристичний ринок. Про це свідчить збільшення доходів від міжнародного туризму, зростання питомої ваги туризму в світовому експорті – імпорту послуг, зростання частки доходу у формуванні ВВП країн.

Сьогодні, на думку аналітиків, в основі розвитку міжнародного туризму лежать такі чинники: економічне зростання і соціальний прогрес привели до розширення обсягу ділових поїздок та подорожей із пізнавальними цілями; удосконалення всіх видів транспортних засобів зробило дешевшими поїздки; збільшення кількості найманих працівників і службовців у розвинутих країнах та підвищення їхнього матеріального й культурного рівня; інтенсифікація праці й отримання працюючими більш довгих відпусток; розвиток міждержавних зв'язків і культурних обмінів між країнами привів до розширення міжрегіональних зв'язків; розвиток сфери послуг стимулював розвиток сфери перевезень і технологічний прогрес у галузі телекомунікації; послаблення обмежень на вивіз валюти в багатьох країнах і спрощення прикордонних формальностей [1; 3; 4; 5].

Сучасне світове господарство має складну ієрархічну структуру, що характеризується різномірною таксономічною моделлю, в якій у просторовому відношенні можна виокремити локальні регіональні утворення, мікрорегіони, мезорегіони, макрорегіони, мегарегіони, мегарегіони тощо (табл. 1) [2, с. 117].

Таблиця 1. Просторова структура світового господарства.

Рівень регіону	Географічний підхід	Інтеграційний підхід
Мегарегіони	Північна Америка, Африка, Європа, Азія	американський ринок, європейський ринок, азійсько – тихоокеанський ринок
Мегарегіони	Центральна Америка, Західна Європа, Південно – Східна Європа	ЕС, НАФТА, АСЕАН, ЧЕС, МЕРКОСУР
Макрорегіони	Балканські країни, країни Балтії, національні країни	Національно територіально – виробничий комплекс
Мезорегіони	Економічні райони в структурі національної економіки (Донбас в Україні, Ельзас і Лотарингія у Франції)	Регіональні територіально – виробничі комплекси, вільні економічні зони, євро регіони
Мікрорегіони	Територіальна частина в структурі економічного району (Силіконова долина в США)	Мікрорегіональні об'єднання
Локальні регіональні утворення	Міста, сільські райони	Кластери, комбінати тощо

В економіці окремої країни міжнародний туризм виконує ряд важливих функцій: є джерелом валютних надходжень для країни і засобом для забезпечення зайнятості; розширює вкладення у платіжний баланс і ВВП країни; сприяє диверсифікації економіки, створюючи галузі, які обслуговують сферу туризму; зі зростанням зайнятості у сфері туризму збільшуються доходи населення і підвищується рівень добробуту нації.

Міжнародний туризм у світі розвивається досить нерівномірно, що пояснюється, передусім, різними рівнями соціально-економічного розвитку окремих країн і регіонів.

За кількістю міжнародних туристичних відвідувань перше місце посідає Європейський регіон, на який припадає більше половини (51%) їх загальної кількості. На другому місці знаходиться Азіатсько-Тихоокеанський регіон (22%), на третьому – Американський туристичний регіон (16%). Стосовно Африканського та Близькосхідного регіонів, то незважаючи на позитивну динаміку туристичних прибуттів протягом останніх років, їх сукупна частка у світовому туристичному ринку становить не більше 11 % (Табл.2).

У 2011 році світовий туризм все ще продовжує виходити з кризи 2008-2009 років. Протягом року ринок піддавався стійким економічним потрясінням, серйозним політичним змінам на Близькому Сході та Північній Африці, а також стихійним лихам у Японії. Число міжнародних туристських прибуттів збільшилося в 2011 році до 983 млн. (4,6%), у порівнянні з 940 млн. у 2010 році, таким чином кількість туристських прибуттів збільшилась на 6,4%. Більшість міжнародних напрямків, які не перевищили докризові рівні в 2010, зробили це в 2011 році. Всупереч довгостроковій тенденції темп росту країн з економікою, що розвивається (+4,9) перевершує країни з розвинутою економікою (+4,3). В значній мірі це відбувається завдяки сильним результатам в Європі, і невдачам на Близькому Сході та Північній Африці. У 2011 році Європа і Азіатсько-Тихоокеанський регіон виявилися лідерами серед туристських прибуттів (+6%). Прибуття в Американський регіон (+4%) збільшилися завдяки Південній Америці (+9%), яка продовжує лідувати в регіоні другий рік поспіль. Народні повстання в ряді країн Африки і Близького Сходу протягом 2011 року серйозно вплинули на туризм в обох регіонах. В Африці спостерігається невелике зростання (+1%) туристських прибуттів, у зв'язку зі зменшенням числа відвідувачів в Північній Африці. Що ж стосується Близького Сходу, то цей регіон показав негативний результат (-8%) (Табл.2).

Таблиця 2. Міжнародні туристичні прибуття за 1990 – 2011 рр. [7].

	Міжнародні туристичні прибуття, млн							Зміни, %	
	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011*	2010/2009	2011/2010
Усього в світі	435	528	674	799	883	940	983	6,4	4,6
Європа	261,5	304	385,6	440,7	461,7	474,8	504,4	2,8	6,2
Північна Європа	28,6	35,8	43,4	56,1	56,0	56,1	59,3	0,2	5,6
Західна Європа	108,6	112,2	139,7	141,7	148,5	153,8	159,0	3,6	3,4
Центральна/Східна Європа	33,9	58,1	69,3	90,4	92,6	95,7	103,5	3,3	8,1
Південна/Середземноморська Європа	90,3	98	132,6	152,5	164,5	169,1	182,2	2,8	7,7
Азія і Тихоокеанський регіон	55,8	82	110,1	153,6	181,1	204,4	217	12,9	6,1
Північно-Східна Азія	26,4	41,3	58,3	85,9	98,0	111,5	115,8	13,8	3,8
Південно-Східна Азія	21,2	28,4	36,1	48,5	62,1	69,9	77,2	12,5	10,4
Океанія	5,2	8,1	9,6	11,0	10,9	11,6	11,7	6,1	0,9
Південна Азія	3,1	4,2	6,1	8,1	10,1	11,5	12,4	13,6	8,0
Американський регіон	92,8	109,0	128,2	133,3	141,7	150,7	156,6	6,4	3,9
Північна Америка	71,7	80,7	91,5	89,9	93,0	99,2	101,7	6,6	2,5
Країни Карибського басейну	11,4	14,0	17,1	18,8	19,6	20,0	20,8	2,2	3,9
Центральна Америка	1,9	2,6	4,3	6,3	7,6	7,9	8,3	3,9	4,8
Південна Америка	7,7	11,7	15,3	18,3	21,4	23,6	25,8	10,0	9,4
Африка	14,8	18,8	26,2	34,8	45,9	49,7	50,2	8,5	0,9
Північна Африка	8,4	7,3	10,2	13,9	17,6	18,8	17,1	6,7	-9,1
Регіон пустелі Сахара	6,4	11,5	16,0	20,9	28,3	31,0	33,1	9,6	6,9
Близький Схід	9,6	13,7	24,1	36,3	52,8	60,3	55,4	14,2	-8,0

Проте, незважаючи на різну динаміку туристичних прибуттів по регіонах, досі зберігається сформована раніше структура міжнародного туристичного ринку із домінуванням Європейського (рис. 1)[7].

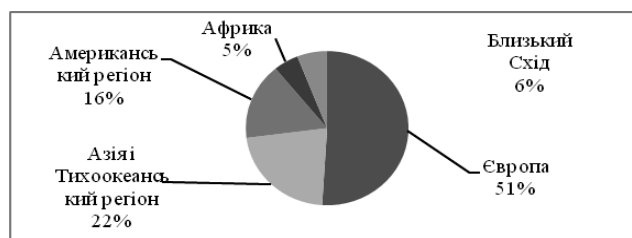

Рис. 1. Регіональна структура світового туристичного ринку у 2011 р., % [7].

Слід зазначити, що в цілому структура доходів від міжнародного туризму цілком корелює зі структурою міжнародних туристичних потоків (рис.1). Провідними міжнародними туристичними ринками (за обсягами доходів) на сьогодні залишаються розвинені країни Європи, Американського та Азіатсько-Тихоокеанського регіонів [7].

Лідуючі позиції на ринку міжнародного туризму займають промислово розвинуті країни Європи, Північної і Південної Америки та Азіатсько - Тихоокеанського регіону. З підвищенням рівня наявних доходів країни з економікою, що розвиваються показали швидкий ріст за останні роки. До числа таких економік входять міжнародні ринки країн Північно - Східної та Південно - Східної Азії, Центральної та Східної Європи, Близького Сходу, Південної Африки та Південної Америки (рис.2)[6].

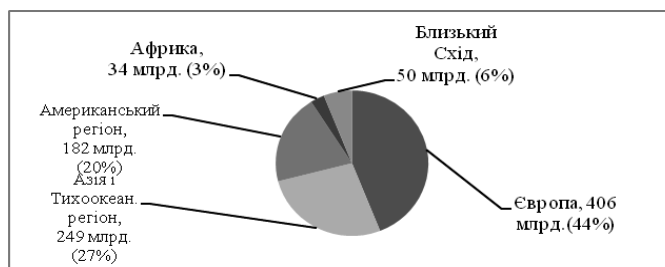

Рис. 2. Структура надходження від міжнародного туризму у 2011 р., млрд.дол.США [6].

Міжнародні доходи від туризму досягли рекордного рівня в 2011 році і склали 1,030 млрд. дол. (740 млрд.євро) в порівнянні з 927 млрд. дол. (699 млрд. євро) в 2010 році. Це склало 3,9% зростання в реальному вираженні (з поправкою на коливання обмінного курсу та інфляції), у той час як міжнародні туристські прибуття виросли на 4,6% в 2011 році (983 млн. дол. США) (Табл.3).

В регіонах Північної та Південної Америки відзначено найбільше зростання надходжень у 2011 році (+5,7%). Наступними є Європа (+5,2%), Азія і Тихоокеанський регіон (+4,4%) і Африка (+2,2%). Близький Схід був єдиним регіоном, який показав негативний темп зростання (-14%) [8].

Європа займає найбільшу частку надходжень від міжнародного туризму (45%), досягнувши 463 млрд.дол.США (333 млрд.євро) в 2011 році. Азія і Тихоокеанський регіон (28% або 289 млрд.дол.США / 208 млрд. євро), а також Північна і Південна Америка (19% або 199 млрд.дол.США / 143 млрд.євро). Країни Близького Сходу (4%) заробили 46 млрд.дол.США (33 млрд.євро) та Африки (3%) 33 млрд.дол.США (23 млрд.євро).

Таблиця 3. Надходження від міжнародного туризму за 2007 – 2011 рр., млрд.дол.США [7].

	Надходження від міжнародного туризму Місцеві валюти. Постійна зміна ціни				Ринкова частка (%)	US(\$)		Euro	
	08/07	09/08	10/09	11*/10		надходження (млрд.)		надходження (млрд.)	
						2010	2011*	2010	2011*
Усього в світі	1,6	-5,6	5,4	3,9	100,0	927	1,030	699,0	740,0
Європа	-0,9	-6,5	0,0	5,2	45,0	409,3	463,4	309	332,9
Північна Європа	-2,5	-4,1	2,7	5,0	6,8	61,4	70,3	46,3	50,5
Західна Європа	-2,2	-6,6	1,1	3,7	15,6	142,2	160,4	107	115,2
Центральна/Східна Європа	4,3	-8,0	-2,9	7,9	5,4	48,1	56,1	36,3	40,3
Південна/Середземноморська Європа	-0,6	-6,9	-1,0	5,7	17,1	157,6	176,7	118,9	126,9
Азія і Тихоокеанський регіон	4,6	-0,6	15,5	4,4	28,1	255,3	289,4	192,5	207,9
Північно-Східна Азія	8,2	1,9	21,4	3,8	13,9	128,6	143,1	97,0	102,8
Південно-Східна Азія	-0,8	-0,7	15,1	9,3	7,9	68,6	81,9	51,7	58,8
Океанія	3,0	5,2	-1,9	-7,3	4,0	39,2	41,6	29,5	29,9
Південна Азія	7,7	-4,6	16,5	14,6	2,2	18,9	23	14,3	16,5
Американський регіон	4,8	-10	4,2	5,7	19,3	180,7	199,1	136,3	143,0
Північна Америка	6,9	-12,2	6,0	6,6	14,1	131,2	145,1	99,0	104,2
Країни Карибського басейну	-4,1	-6,4	-0,1	1,3	2,3	22,7	23,9	17,1	17,2
Центральна Америка	0,3	-5,4	4,8	0,9	0,7	6,7	7,2	5,0	5,2
Південна Америка	3,1	0,0	-2,1	6,5	2,2	20,1	22,9	15,1	16,5
Африка	-2,5	-5,8	1,7	2,2	3,2	30,4	32,6	22,9	23,4
Північна Африка	-3,9	-4,7	0,2	-6,7	0,9	9,7	9,5	7,3	6,8
Регіон пустелі Сахара	-1,7	-6,4	2,6	6,3	2,2	20,7	23,1	15,6	16,6
Близький Схід	5,5	1,2	17,2	-14,4	4,5	51,7	45,9	39,0	33,0

Важливим фактором для розвитку економіки різних напрямків є витрати відвідувачів на проживання, харчування та напої, розваги і покупки, транспортні витрати, тим самим створюючи необхідні робочі місця і можливості для розвитку. У 2011 році, про значне збільшення надходжень повідомили галузі з новими та передовими напрямками розвитку. Для 85 країн надходження від міжнародного туризму склали понад 1 млрд.дол.США в 2011 році.

Експортна вартість міжнародних пасажирських перевезень 2011 році оцінюється в 196 млрд.дол.США (141 млрд.євро), в порівнянні з 170 млрд.дол.США (131 млрд.євро) в 2010 році. Таким чином, загальний обсяг надходжень від міжнародного туризму, в тому числі міжнародних пасажирських перевезень у 2011 році досяг 1,2 трильйона дол.США (841 млрд.євро) (Табл. 3).

Доречним буде виявлення основних тенденцій розвитку світового туристичного ринку. За період з 2010 по 2030 рік очікується збільшення числа міжнародних туристських прибуттів в середньому на 3,3% на рік у всьому світі. Однак, темпи зростання будуть поступово сповільнюватися з 3,8% в 2011 році до 2,5% у 2030 році.

У країни з економікою, що розвивається напрямків Азії, Латинської Америки, Центральної та Східної Європи, Східного Середземномор'я, Європи, Близького Сходу та Африки міжнародні туристські прибуття зростуть удвічі у порівнянні з передовими напрямками розвинених економік. В результаті, країни з економікою, що розвивається перевершать країни з розвинутою економікою за кількістю міжнародних прибуттів в 2015 році. До 2030 року очікується, що 57% міжнародних прибуттів буде зареєстровано в напрямках країн з економікою, що розвивається і 43% в країнах з розвинутою економікою.

Що стосується регіонального розподілу туристських напрямків, то найбільше зростання буде спостерігатися в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, у 2030 році. На Близькому Сході та Африці очікується збільшення прибуттів більш ніж у два рази. Темп зростання Європи та Південної Америки буде порівняно менше. Завдяки швидкому зростанню Азіатсько-Тихоокеанського регіону Близького Сходу і Африки частка глобальних регіонів на міжнародному туристичному ринку буде збільшуватися. В результаті, буде спостерігатися подальше зниження частки Європи і Південної Америки. В основному, це буде пов'язано з повільним зростанням порівняно застарілих напрямків у Північній Америці, Північній Європі і Західній Європі.

Висновки. За результатами дослідження стану міжнародних регіонів, можна відзначити формування певних тенденцій:

- поживлення міжнародної туристичної активності спостерігається у всьому світі. Міжнародні туристичні прибуття зросли на 4,6% до 983 млн. у всьому світі, порівняно 940 млн. у 2010 році;
- Європа, на частку якої припадає більше половини всіх міжнародних туристських прибуттів в усьому світі, була найбільш швидкозростаючим регіоном як у відносному вираженні (+6%) і в абсолютному вираженні (29 мільйони відвідувачів);
- Близький Схід (-8%) та Північна Африка (-9%) були єдиними (суб)регіонами, які показали негативні результати за міжнародними туристськими прибуттями, у зв'язку з Арабською Весною та політичними переходами в регіоні;
- надходження від міжнародного туризму на 2011 рік оцінюються в 1,030 млрд. дол. США по всьому світі, в порівнянні з 928 млрд. дол. США в 2010 році. Ці рекордні показники були встановлені завдяки більшості країн з економічними проблемами та ресурсними обмеженнями;
- число міжнародних туристських прибуттів в усьому світі, як очікується, збільшиться на 3,3% у рік в середньому з 2010 по 2030 роки. Це становить близько 43 мільйонів міжнародних туристських прибуттів у рік, досягши в цілому 1,8 млрд. дол. США прибутку на 2030 рік;
- тенденція розвитку напрямків економік країн, що розвиваються в порівнянні з розвинутими економіками буде продовжувати зберігатися у майбутньому. Як очікується, у період між 2010 і 2030 роками, прибуття в країни з економікою, що розвивається збільшиться в два рази (+4,4% у рік), на відміну з розвинутими економіками (+2,2% в рік);
- в результаті, ринкова частка країн з економікою, що розвивається збільшилася з 30% у 1980 році до 47% в 2011 році і, як очікується, досягне 57% до 2030 року, що еквівалентно більш ніж 1 млрд. міжнародних туристських прибуттів.

Джерела та література:

1. Балабанов И. Т. Экономика туризма : учеб. пособие / И. Т. Балабанов, А. И. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
2. Булатова О. В. Управление международной конкурентоспособностью предприятия : навч. посіб. / О. В. Булатова, О. А. Беззубченко. – Мариуполь : МДГУ, 2009. – 152 с.
3. Волков Ю. Ф. Введение в гостиничный и туристический бизнес / Ю. Ф. Волков. – Ростов н/Д. : Феникс, 2003. – 348 с.
4. Гуляев В. Г. Туризм: экономика и социально-развитие / В. Г. Гуляев. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 303 с.
5. Данильчук В. Ф. Мировой рынок услуг турбизнеса : учеб. пособие / В. Ф. Данильчук. – Донецк, 2000. – 146 с.
6. UNWTO Annual Report : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mkt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights11enlr.pdf>
7. UNWTO Tourism Highlights (2012 Edition) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mkt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights12enhr_1.pdf
8. Белых Е. Международные доходы от туризма бьют новый рекорд : [Электронный ресурс] / Е. Белых. – Режим доступа : <http://www.tourprom.ru/news/16936/>